

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Aegidius van Braam: Een korte levensbeschrijving

Beuzekom, B. van

Citation

Beuzekom, B. van. (1975). Aegidius van Braam: Een korte levensbeschrijving. *Mededelingen Van De Nederlandse Vereniging Voor Zeegeschiedenis*, 30, 30-34. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4305486>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4305486>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Aegidius van Braam - een korte levensbeschrijving

B. van Beuzekom.

In vrijwel alle werken betreffende de Nederlandse zeeschiedenis der 18de en 19de eeuw komt Aegidius van Braam slechts terloops ter sprake, zodat het mij wel nuttig leek een nader onderzoek naar zijn leven en daden in te stellen. Van de resultaten daarvan wil ik u in dit artikel het een en ander vertellen.

Aegidius van Braam werd op 30 juli 1758 te Gorinchem geboren. Hij was de zoon van Everardus van Braam en Aletta Cornelia van der Sleyden. Het beroep van Everardus was smid en handelaar in ijzerwaren, veel later trok hij naar Den Haag, waar hij in 1812 overleed, na de laatste jaren van zijn leven te zijn opgeklommen tot lid der Provinciale Rekenkamer van Holland. Behalve Aegidius werden er nog drie dochters geboren, namelijk Magdalena in 1760, Elisabeth Jacoba in 1764 en Ida Jacoba in 1767. Op 28 mei 1767 stierf Aletta Cornelia in de ouderdom van slechts 37 jaar, waarna Everardus ruim een jaar later, op 4 september 1768, hertrouwde met zijn verre familielid Dina Jacoba van Braam, een zuster van luitenant-admiraal Willem van Braam en een halfzuster van vice-admiraal Jacob Pieter van Braam.

Ik heb sterk de indruk, dat onder invloed van deze beiden Aegidius naar zee is gegaan. Het beroep van zijn vader trok hem dus kennelijk niet aan. Ook in politiek opzicht liepen de meningen van vader en zoon nogal sterk uiteen: Everardus werd een vurig patriot, Aegidius een even vurig oranjeklant. Een andere Gorcumer die ook weleens invloed op Aegidius uitgeoefend zou kunnen hebben was Jan Jacob van Hoey, telg uit een bekend regentengeslacht, vice-admiraal bij de admiraliteit van de Maze, overleden op 20 mei 1797 in huize "Schoonzigt" te Arkel. Hoe het ook zij, Aegidius stapte op 23 maart 1771 als adelborst aan boord van een schip van de Amsterdamse admiraliteit. (1) Enkele jaren later en wel op 17 oktober 1775 werd hij luitenant ter zee. (2)

Over Van Braam's eerste jaren op zee is eigenlijk niets bekend, waarbij we natuurlijk moeten aantekenen, dat hij slechts een ondergeschikte positie bekleedde. Op 5 augustus 1781 maakt Van Braam als eerste luitenant ter zee aan boord van de "Piet Heyn", gecommandeerd door zijn oom Willem van Braam, de slag bij Doggersbank mee. (3) Als na de dood van Aegidius zijn bezittingen op schrift worden vastgelegd, vinden we daaronder een zilveren gedenkpenning van de slag bij Doggersbank.

Behalve het oorlogspad was Van Braam inmiddels ook het liefdespad gaan bewandelen. Hij kreeg kennis aan een meisje dat luisterde naar de naam Sophia Henriette Thierens. Zij woonde in Doornspijk, maar was geboren in Padang op Sumatra op 30 mei 1767. (4) Op 21 februari 1783 ging het paar in Gorcum in ondertrouw, waarna het op 11 maart in Amsterdam in het huwelijk trad. Aegidius was toen 24 jaar, Sophia bijna 16. Men ging voorlopig in Gorcum wonen, in het ouderlijk huis in de Hoogstraat. (5)

Volgens Mollema (6) heeft Aegidius de expeditie naar Ceylon en Indië onder Jacob Pieter van Braam meegemaakt, maar ik heb daar tot op heden het bewijs niet van kunnen vinden. Wel is bekend, dat hij op 23 oktober 1783 tot extra-ordinaris kapitein ter zee bij de admiraliteit van Amsterdam werd aangesteld (7). Het volgende jaar op 1 februari werd het eerste kind van Aegidius en Sophia Henriette geboren, een meisje genaamd Aletta Cornelia. Omstreeks 1785 moet van Braam naar Delft, de geboorteplaats van zijn moeder, verhuisd zijn. Op 20 februari 1787 kreeg hij het commando over het fregat "Valk" met 163 koppen aan boord. Het schip was in 1770 door John May gebouwd op de werf te Amsterdam. (8)

Midden juli 1787 vond er in Den Helder een incident plaats waarbij Van Braam nauw betrokken was. Het is en blijft een merkwaardig feit dat Van Braam toentertijd als luitenant diende op de kotter "Salamander" onder kapitein Jan Tulleken. Ik ga u de hele geschiedenis niet vertellen (9) maar beperk mij tot Van Braam's aandeel. Toen de kapiteins Tulleken en Decker gevangen genomen waren wegens het dragen van oranjelinten en uitspraken welke tegen de patriotten gericht waren, ging Van Braam naar het logement waar de voornoemde kapiteins verbleven. "Aldaar heeft aangebeld zekere zee-officier luitenant Van Braam en dat hij kwam om satisfactie te hebben van het affront aan zijnen capiteyn aangedaan". (10) Van Braam maakte zich daarbij vreselijk kwaad en begon op de grond te stampen, met als gevolg dat ook hij gevangen werd genomen, naar Hoorn gebracht, doch na korte tijd weer vrijgelaten. Na die vrijlating schijnt hij weer

als bevelhebber op de "Valk" te zijn teruggekeerd.

Op 25 november 1787 gaf hij het bevel over aan kapitein Kuvel. (11) Hij kreeg nu een andere bodem namelijk het in 1774 eveneens door John May gebouwde fregat "Alarm", een schip van dezelfde klasse als de "Valk", voerende 24 stukken en een bemanning van 150 koppen.

Van Braam's gezin was inmiddels tweemaal uitgebreid: op 17 mei 1787 werd Johanna Cornelia geboren, op 5 januari 1789 Everhardina Jacoba. Toen laatstgenoemde dochter werd geboren was Van Braam zeer waarschijnlijk thuis in Delft, want pas op 3 maart 1789 voer hij uit met zijn "nieuwe" schip. (12) Hij nam deel aan manoeuvres op de Noordzee en in het Kanaal onder schout-bij-nacht Van Kinsbergen. Uit deze tijd dateert ook de oudste brief welke van Van Braam bewaard gebleven is. (13) Ruim 2½ jaar voerde Van Braam het bevel over de "Alarm". Ook in die tijd vond er weer gezinsuitbreiding plaats, want op 4 februari 1791 werd hun vierde kind en eerste zoon geboren, Livius Paulus Cornelis, die later op 26-jarige leeftijd in de Zuidamerikaanse kolonie Demerary is overleden.

Nadat op 14 oktober 1791 de "Alarm" voor 's Lands werf te Amsterdam aankwam, vermoedelijk om een onderhoudsbeurt te ondergaan, nam Van Braam afscheid van het schip, commandeerde daarna ongeveer een jaar de "Medusa" om op 20 december 1792 het bevel te aanvaarden over het fregat "Argo". (14) Met dit schip kruiste Van Braam op de Noordzee en in de Zeeuwse wateren, tot de inval der Fransen in 1795. Zoals bekend werden bij decreet van 27 februari 1795 de admiraliteitscolleges opgeheven, waarbij alle rangen werden geannuleerd. Van Braam lag op dat moment voor Den Helder, bleef daar nog tot 25 maart en reisde toen af naar vrouw en kinderen in Delft, waar op 24 juli Johanna Catharina geboren werd. Van Braam was dus evenals vele van zijn collega's ambteloos burger geworden "uit hoofde zijner principes van attachement voor het Doorlugtig Huis van Oranje" (15). Zodoende heeft hij de slag bij Kamperduin op 11 oktober 1797 niet meegemaakt.

Ondanks zijn oranjegezindheid kreeg hij verscheidene aanvragen om weer in 's Lands dienst te treden. Aanvankelijk wilde hij hier niets van weten, maar in de loop van 1798 waren zijn financiële reserves geheel uitgeput, zodat hij toch weer in dienst is getreden, zij het met tegenzin. Hij hoopte echter, dat de Bataafse Republiek zijn langste tijd gehad zou hebben. Het was reeds oktober toen hij het bevel kreeg over de "Leyden", een linieschip van 68 stukken, gebouwd in 1785 op de Amsterdamse admiraliteitswerf door de Engelse scheepsbouwmeester William May. (16) Van Braam werd met zijn schip toegevoegd aan het eskader op de rede van Texel onder schout-bij-nacht Samuel Story. Het was de bedoeling dat laatstgenoemde met 5000 man troepen onder generaal Daendels naar Java zou uitgeilen. Zodra men de evenaar gepasseerd was zou Story de rang van vice-admiraal krijgen; Van Braam en Van Capellen die van schout-bij-nacht. Maar zover kwam het niet. De Fransen doorkruisten deze plannen en Napoleon kreeg opdracht een landing in Engeland te organiseren, waarbij hij onze schepen nodig had. Deze operatie ging echter niet door, Napoleon vertrok naar Egypte en verloor daar zijn vloot bij Aboukir aan de Engelsen onder Nelson.

Zoals bekend beraamden de Engelsen in 1799 een landing op de Hollandse kust. Het valt buiten het bestek van dit artikel om uitvoerig op de nu volgende gebeurtenissen, de landing in Noord-Holland en de overgave van onze vloot in de Vlieter aan de Engelsen, in te gaan. Daarom bepaal ik mij in hoofdzaak tot de rol die Van Braam hierin speelde. Welnu, voorafgaand aan de landing vond er in juli in het dorp Schagerbrug een ontmoeting plaats tussen Van Braam en de bekende Carel Hendrik Ver Huell, gewezen kapitein-luitenant ter zee en adjudant van Van Kinsbergen, die nu als ambteloos burger op een buitenverblijf bij Doetinchem woonde. Zij kenden elkaar goed en spraken elkaar als vrienden aan. Ver Huell kwam met een voorstel dat er niet om loog, namelijk om oproer te verwekken op de vloot, waardoor deze een gemakkelijke prooi voor Engeland en dus voor de Prins zou worden. Hij klopte niet helemaal tevergeefs bij Van Braam aan. Deze had er wel oren naar, maar van een lafhartige overgave wilde hij niets weten. Men maakte echter wel plannen om met de Britten samen te werken. Weldra zou er echter weinig van de oranjegezindheid van Ver Huell overblijven en werd hij een vurig bewonderaar van Napoleon.

Op 22 augustus schreef Story nog aan de agent der marine Jacob Spoors, dat de situatie niet rooskleurig was, maar, schreef hij verder, "weest niet te min verzekerd dat ik het

vertrouwen waar mede ik vereerd ben geweest, en mijne Eer niet zal vergeten en dat ik door mij tot het uiterste te verdedigen de vrienden zal tonen dat zij buiten den waard rekenden, indien zij zig vleiden dat de Republiek niet als verraders draagt". (17) Inmiddels was de Engelse vloot voor het zeegat van Texel verschenen. Op woensdagmorgen 28 augustus in alle vroegte gaf Daendels de stelling Den Helder over, waarop Story het sein gaf om de ankers te lichten, waarna men naar het vaarwater de Vlieter koerste. De volgende dag werd opdracht gegeven terug te varen naar de rede van Texel, maar voor men daar aankwam werd de order weer ingetrokken. Vrijdag 30 augustus naderden de Engelsen met 23 oorlogsschepen. Van Braam en de overige kapiteins werden aan boord van het vlaggeschip "Washington" ontboden. Een uur later - het was inmiddels half tien - keerde Van Braam terug op de "Leyden", waarop intussen alarm werd gegeven. Terwijl men alles in orde maakte voor het aanstaande gevecht, ontstond er gemor onder een deel der bemanning. De schipper kwam bij Van Braam en gaf uit naam van alle onderofficieren en van het volk te kennen, dat men tegen zo'n overmacht niet wilde vechten, temeer daar men aan de wal de Oranjevlag zag waaien. Van Braam zag wel in dat hij handelend moest optreden, wilde hij muiterij op zijn schip voorkomen. Daarom liet hij het volk voor de boeg komen en hield een korte toespraak, waarin hij hen op hun plicht wees en hen tot dapperheid aanspoorde. Hij kreeg ten antwoord dat men zijn plicht wel had willen doen als men maar op de rede van Texel was gebleven. Omstreeks elf uur moesten alle scheepsbevelhebbers weer bij Story komen. Ook op diens schip en op nog enkele andere bodems braken ongeregeldeheden uit. Twee uur later, om één uur keerde Van Braam op zijn schip terug. Hij liet de gehele bemanning bij zich komen "en verhaalde ons de omstandigheid van de vloot, dat de zwaarste schepen niet wilde vechten en dus zig had moeten overgeven, dan op welke wijze deze schandelijke overgaaf geschied is, is mij onbekent, de capitain bragt het volk dog voor een korte tijdt tot stilte." (18) Het officiële journaal vermeldt: "Hij (d. i. Van Braam) recommandeerde aan 't volk van zich stil te houden, dat zij tot nu toe krijgsgevangenen, noch vrij waren, waarop 't volk 3 maal joelde". (19) Om 3 uur 's middags zeilde een officier in een loodschuit rond en deelde mee, dat men de oude Hollandse vlag, geus en wimpel klaar moest houden, waarop de bemanning opnieuw oproerig werd.

Maandag 2 september bracht de Engelse vice-admiraal Mitchell een bezoek aan enkele veroverde schepen, waaronder de "Leyden". Daarbij overhandigden Van Braam en zijn officieren hun wapens, maar men kreeg ze weer terug. Alleen de vrijheid, die was men kwijt. De officieren werden als krijgsgevangenen naar Den Helder overgebracht. Daarna brak er onder de aan boord achtergebleven manschappen een compleet oproer uit. De Bataafse vlag werd naar beneden gehaald - voorzover dit nog niet gebeurd was - verscheurd en vertrappt. De patriotten onder het scheepsvolk moesten het zwaar ontgelden en werden mishandeld. Toen enkele dagen later prins Willem een bezoek aan de vloot bracht werd hij met ovaties begroet.

Van Braam werd evenals Story, Van Capellen (vlaggekapitein) en enkele anderen naar Engeland overgebracht. In oktober 1799 schreef Van Braam vanuit Londen een rapport betreffende zijn aandeel in de overgave van onze vloot. In dit rapport gaf hij tevens te kennen niet voornemens te zijn ter verantwoording van zijn daden naar Holland terug te keren. Hij voelde kennelijk wel aan, dat hem dit weleens de kop zou kunnen kosten. Op 8 oktober 1799 werd een bijzondere Hoge Zeekrijgsraad de Vlieter benoemd, welke in 1802 werd opgeheven, zodat de afdoening van de nog lopende zaken, zoals die van Van Braam, in handen van de Hoge Militaire Vierschaar kwamen. Terwijl Van Braam in Londen verbleef werd hij daar af en toe door zijn vrouw bezocht. Deze had in Delft de zorg voor negen kinderen, de laatste, George, geboren op 27 mei 1802.

Nadat op 19 oktober 1802 een bevel tot voorlopige in hechtenisneming was uitgevaardigd, vervoegden zich op 20 oktober "binnen de stad Delft Jan Telvooren, gezworen exploitateur der H. M. V. en Provoost-Generaal der marine J. Antonisse, ter woonstede van Aegidius van Braam, capitein ter zee in dienst der Bataafse Republiek en hebbe deselve aldaar gezogt en getracht te apprehenderen, doch niet gevonden, maar van zijn huysvrouw, welke aldaar present was, ten antwoord bekoomen, dat dezelve niet in de stad was, maar zich te Londen bevond in dezelve straat gelogeerd daar den capitein ter zee Van de Capellen logeerde, doch dat zij wanneer ik aan dezelve eene boodschap te doen of eenige papieren te bezorgen had, die aannemen en aan hem bezorgen wilde" (20) Ook in enkele kranten verscheen een dagvaarding. Van Braam kwam echter niet, dus werd hij bij ver-

stek veroordeeld. Op 1 december deed de H. M. V. uitspraak, waarbij Van Braam werd beschuldigd van verregaande plichtsverzuim, het doen van een vals rapport aan zijn chef, de lafhartige overgave van zijn schip aan de vijand, het geven van toestemming en het helpen besluiten tot overgave van het eskader, het verlaten van 's lands dienst en het niet opkomen tot het doen van zijn verantwoording, "al het welke zaken zijn van de gevaarlijkste gevolgen voor het algemeen belang van den lande en bijzonder ook voor 's lands dienst ter zee". Men "verklaarde den gedaagden, herdaagden en defaillant terzake van de voornoemde door hem gepleegde misdaden te zijn meinedig, eerloos en infaam, mitsgaders lijk en leden verbeurd te hebben en casseert denzelven alzo van den militaire charges door hem ten dienste deezer landen bekleed en bant hem voor altoos uit dit Gemeenebest en deszelfs buitenlandsche volksplantingen en bezittingen zonder ooyt daar wederom te mogen inkomen op poene van met den kogel gestraft te worden, dat er den dood na volgt" (21). Bovendien moest Van Braam de proceskosten betalen.

Dat was dan voorlopig het einde van de carrière van Van Braam. Over de nu volgende jaren, dus de tijd dat hij in ballingschap doorbracht zijn maar weinig gegevens bekend. Interessant uit deze periode is een niet gedateerde, niet ondertekende brief van Van Braam aan Ver Huell. Uit deze brief blijkt, dat Van Braam zich in min of meer kommer-volle omstandigheden bevond. Hij verbleef op dat moment in onze voormalige Zuidameri-kaanse kolonie Demerary, waar hij in 1804 als havenmeester was aangesteld, een ambt dat hem nauwelijks het nodige opleverde om van te leven. Er blijkt ook uit dat hij veel heimwee had naar vrouw en kinderen. In deze brief gaf Van Braam eerst Ver Huell min of meer de schuld van zijn noodlot om hem daarna om bemiddeling en herroeping van de sententie te vragen. (22)

Als de Fransen in 1814 ons land verlaten hebben en er grote behoefte ontstaat aan bekwa-me marineofficieren, grijpt Van Braam zijn kans en doet een poging tot eerherstel. Op 3 mei 1814 liet hij een verzoekschrift aan koning Willem I richten, waarin hij om volledige rehabilitatie vroeg. Er werd gunstig beschikt en reeds bij K. B. van 11 mei 1814 werd hij volledig in eer hersteld en werd zijn vonnis vernietigd. Zijn hartewens ging daarbij in vervulling, hij trad opnieuw in marinedienst en werd op 5 juli 1814 tot vice-admiraal benoemd en op de 28e van dezelfde maand door de koning beëdigd. (23) Sinds april 1814 woonde hij weer met zijn gezin in Delft. Over zijn admiraalstijd wil ik slechts de voornaamste bijzonderheden geven. Op 1 oktober 1814 werd Van Braam benoemd tot commandant van een eskader bestemd voor West-Indië. Voorlopig voer hij echter nog niet uit. Tijdens de terugkeer van Napoleon uit Elba, kreeg hij een ander commando, namelijk dat over een eskader in de Schelde (27 maart - 25 juli 1815). Maar op 21 november van datzelfde jaar voer hij met vier schepen, de "Van der Werff", de "Euridice", de "Irene" en de brik "Haai", vanuit Vlissingen naar de West. Aan boord van het vlaggeschip "Van der Werff" bevond zich ook Van Braam's jongste zoon George, die de tocht als adelborst meemaakte. Op de heenreis raakte de "Haai" in moeilijkheden, het schip zag ternauwernood kans Falmouth binnen te lopen. De rest van de schepen kwam op 9 januari 1816 in Suriname aan. Na nauwelijks 2 maanden in de West te zijn geweest, werd op 1 maart de thuisreis aanvaard. Van Braam zag zich midden op de At-lantische oceaan genoodzaakt van schip te verwisselen en op de kleinere "Euridice" over te gaan, daar de "Van der Werff" lek sloeg. De 30e april viel men de haven van Vlissingen binnen.

Korte tijd later, het was op 8 juli 1816 werd Van Braam in de adelstand verheven en mocht zich voortaan jonkheer noemen (wapenspreuk: sans reproche). Na bijna een jaar aan de wal te hebben vertoefd, werd hij op 2 april 1817 tot commandant over het eskader in de Middellandse Zee aangesteld. De eerste mei verliet hij Den Helder; op 16 mei nam hij het commando over van vice-admiraal Van Capellen. Van Braam's opdracht was onze koopvaardij te beschermen tegen zeeroverij en andere bedreigingen. Hoewel Van Braam tot 23 maart 1818 bij geen enkele actie in de Middellandse Zee betrokken was, werd hij op die datum toch benoemd tot ridder M. W. O. 3e klasse. Samen met een Spaans eskader demonstreerde hij in 1819 voor Tunis en Algiers, waarna hij van Karel III als blijk van erkenning het commandeurskruis van de Koninklijke Spaanse Orde ontving. Het jaar daarop en wel op 20 januari 1820 werd Van Braam van zijn commando ontheven. Nadat schout-bij-nacht Ruysch op 11 juni het bevel overnam, maakte Van Braam op de "Willem den Eerste" zijn laatste reis. Na in het vaderland te zijn teruggekeerd werd de bijna 62-jaar oude vlootvoogd op non-actief gesteld. (25)

De laatste jaren van zijn leven heeft Van Braam rustig thuis bij zijn gezin in Delft doorgebracht. Hij bewoonde een deftig groot huis aan de Oude Delft, toen huisnummer 73. Het was een hoekhuis grenzend aan de Nickersteeg. Zodoende heb ik het ook vrij gemakkelijk terug kunnen vinden. Het huidige huisnummer is 36, er is een kantoor in gevestigd, voorheen van de optische industrie "Oude Delft", nu van "Deltronix Nuclear".

In de vroege morgen, even over half negen op de 17de mei 1822 komt er een einde aan het leven van Aegidius van Braam. De overlijdensacte wordt de volgende morgen opgemaakt door de burgemeester van Delft in het bijzijn van twee zoons van de overledene, de 29-jarige 2e luitenant der infanterie Leonardus Adrianus, daarvoor overgekomen uit Den Bosch, en de 23-jarige oude Johannes Marius, eerste luitenant der mariniers te Rotterdam. Enkele dagen later wordt Van Braam op een eenvoudige wijze begraven. Geen praalgraf dekt zijn gebeente, er is voor zover mij bekend zelfs geen afbeelding van hem bewaard gebleven; alle pogingen om een portret van hem te bemachtigen zijn tot nu toe zonder resultaat gebleven. Precies twee maanden na zijn dood werd de notariële boedelbeschrijving opgemaakt door de Delftse notaris Simon Adrianus Scholten. (26) In het 48 pagina's tellende stuk zijn o. a. allerlei bijzonderheden te vinden over het huis aan de Oude Delft en zijn familieleden.

Tot slot nog iets over de weduwe van Van Braam en over zijn zoon George. Al spoedig vertrok Sophia Henriette naar Oost-Indië, waar zij op 10 december 1825 te Semarang stierf. Zoon George diende nog ruim tien jaren de marine, werd op 12 april 1833 luitenant ter zee der eerste klasse en in augustus van datzelfde jaar eervol ontslagen. Na drie huwelijken stierf hij op 30 maart 1858 te Meester Cornelis. Met de dood van Sophia van Braam op 5 juni 1939 stierf het nageslacht van Aegidius van Braam uit.

NOTEN

- 1) Uittreksel registers Militaire Willems-Orde, registrernr. 102.
- 2) Idem.
- 3) ARA, Arch. admiraliteitscolleges aanhangsel XLVII, 20. Betreft aantekeningen over officieren, welke de slag bij Doggersbank meemaakten.
- 4) Nederlandse Adelsboeken 1906 (blz. 89) en 1912 (blz. 390).
- 5) Register der ledematen van de Hervormde Kerk te Gorinchem (1689-1785), in: Gemeentearchief te Gorinchem.
- 6) J. C. Mollema, "Geschiedenis van Nederland ter zee", III, ererol blz. 10.
- 7) ARA, Arch. admiraliteitscolleges, commissieboek no. 1330.
- 8) Afmetingen "Valk": lengte 125 7/11 voet, wijde 34 voet, holte 13 2/11 voet. Het schip is in 1799 bij Ameland vergaan.
- 9) Mollema, op. cit., III, blz. 340-341.
- 10) ARA, Resoluties der Staten van Holland van 20 en 21 juli 1787.
- 11) Scheepssoldijboek "Valk". ARA, Arch. adm. colleges, 2215.
- 12) Scheepssoldijboek "Alarm". ARA, Arch. adm. colleges, 2244.
- 13) Ingekomen brieven van Nagell. ARA 7(1789).
- 14) Scheepssoldijboek "Argo". ARA, Arch. adm. colleges, 2226.
- 15) ARA, Staatsstukken 20, inv. 11, 11 mei 1814.
- 16) Afmetingen "Leyden": lengte 167 1/2 voet, wijde 46 7/11 voet, holte 20 1/2 voet.
- 17) ARA, Collectie De Jonge (Verslagen 1924, I, Bijlage V) no. 80.
- 18) ARA, Arch. Hoge Militaire Rechtspraak, nr. 240: Journaal "Leyden" door luitenant ter zee Caspers.
- 19) ARA, Arch. Hoge Militaire Rechtspraak, nr. 240: Journaal "Leyden" door luitenant ter zee De Roth.
- 20) ARA, Archief Hoge Militaire Vierschaar, processtukken Van Braam, nr. 135 ad. 73.
- 21) ARA, Archief Hoge Militaire Vierschaar, sententieboek, nr. 108 folio 99 e. v. en 132 e. v.
- 22) ARA, Collectie partikuliere papieren C. H. Ver Huell, nr. 359.
- 23) ARA, Koninklijk Besluit 11 mei 1814.
- 24) Mollema op. cit., IV, blz. 23.
- 25) ARA, Verz. stamboeken marine-officieren 1814-1850 nr. 172.
- 26) Notariële boedelbeschrijving 17 juli 1822, nr. 3578, no. 199, in: Gemeentearchief Delft.

MENGELWERK

Een notitie over vlagofficieren en vlagvoering in de zeventiende eeuw

Dr. R. E. J. Weber

Wie er belang in stelt de loopbaan van onze voornaamste zee-officieren uit de 17e eeuw te volgen, zal vaak stuiten op een schijnbare tegenspraak in de vermeldingen van hun rang. Om deze tegenspraak te doen verkeren in overeenstemming moet men zich steeds bewust zijn van het verschil dat er bestaat tussen de rang waarin deze officieren zijn aangesteld en de functie, die zij bij een bepaalde vloottocht bekleden. Hierin ligt volstrekt niets nieuws en wij komen er slechts op omdat wij onlangs een interessante 17de-eeuwse tekst over rangen en functies onder ogen kregen. En omdat niets zo animerend werkt als een echte oude tekst, laten wij deze hieronder volgen. Hij is ontnomen aan een resolutie der Staten-Generaal van 25 juni 1664, waarin de taak van een vloot geregeld wordt, die onder Van Wassenaer in zee gebracht zal worden. De Jonge heeft aan deze taak in zijn Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen 1) ruimschoots aandacht gewijd, maar de passage omtrent de rangen en functies slechts zeer in het kort weergegeven. De kwestie die ons hier interesseert heeft hij nl. in een later hoofdstuk van zijn werk, doch weinig nadrukkelijk, behandeld. 2) Thans volgt de bewuste tekst.

"2. Over de voorsz. vloote wert als opperhoofd gestelt omme en cheff te commanderen d'heer van Wassenaer, Luitenant-admiraal van Hollandt ende Westfrieslandt ende onder deselve de vice-admiraels Jan Evertsz. ende Egbert Meusz. Cortenaer, die respectivelyck de vlagge boven sullen voeren, onder dewelcke als vice-admiraels sullen werden geemployeert de schouten-bij-nacht Cornelis Evertsz. ende Adriaen (sic) Schram, mitsgaders den capiteyn Abraham van der Hulst, resortierende onder 't collegie ter admiraliteyt tot Amsterdam, te verdeelen bij het gemelte opperhoofd ende onder sulcke esquadres als hij sal comen goet te vinden, latende de dispositie vande schouten bij nacht aen het meergenoemde opperhoofd ende crijchsraedt, onder dewelcke mede reguard sal werden genomen op den bequaemsten capiteyn vant collegie ter admiraliteyt in Vrieslandt. Des dat bij vermeerderinge vant voorsz. gros en sulcx dat een vierde esquadre soude connen werden geformeert, mits d'absentie vanden vice-admiraal De Ruyter, den schout bij nacht Tromp de vierde vlagge boven sal voeren, met bij voeginge van een vice admiraal ende schout-bij-nacht, mede ter dispositie vant meergemelte opperhoofd".

Wij zien hieruit dat Van Wassenaer in de zomer van 1664 de functie had van opperbevelhebber en tevens van admiraal van een eskader. J. Evertsen en Kortenaer hadden ieder de functie van admiraal van een eskader. Zij allen voerden de vlag van de grote top. C. Evertsen, V. A. Schram en A. van der Hulst (Kortenaer betitelt hem met "commandeur") hadden ieder de functie van vice-admiraal van een eskader; zij allen voerden de vlag van de voortop. Drie ongenoemde kapiteinen hadden de functie van schout-bij-nacht van een eskader; zij allen voerden de vlag van de kruistop.

Het aanwijzen van de personen, die in groter verband een vlag zouden voeren, was natuurlijk een netelige zaak, want dit leverde kwesties van eer en voorrang op, kwesties zoals ook tussen steden en gewesten onderling en van gewesten met de colleges der generaliteit door de hele geschiedenis van de Republiek der Zeven Geëünigde Provinciën verweven zijn. Hiervan bespeurt men eveneens iets in de geciteerde resolutie. Amsterdam had een derde deel van de vloot geleverd en eigenlijk behoorde een Amsterdamse officier eveneens de vlag van boven te laten waaien. Hiervoor moest dus, zodra het enigszins mogelijk was, een gelegenheid gecreëerd worden. Wij bespeuren hier reeds iets van de geest, welke de opperbevelhebber in 1665 een verdeling in zeven eskaders zou opdringen. In 1664 is zelfs een aantal van vier niet mogelijk gebleken want er zijn tenslotte